

СТАВОВИ СТУДЕНАТА УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ И БИТОЉУ О ЧЛАНСТВУ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ И ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ²

Резиме: Одрживи развој као модел друштвеног развоја је опште-прихваћен на глобалном нивоу, а као димензије се наводе економска, социјална и еколошка димензија у тростепеном, односно култура у четворостепеном. Како Србија и Македонија теже прикључењу Европске уније која је усвајањем докумената такође усмерена ка одрживом развоју у раду су приказани ставови студената о уласку у ЕУ и повећању/смањењу економског раста, незапослености, социјалне сигурности, животног стандарда грађана, разлика између богатих и сиромашних, загађења животне средине и очувања националног идентитета и културе, као показатеља ставова о појединим димензијама одрживог развоја. Анализом добијених података, дошло се до сазнања да је нешто више од половине студената Универзитета у Нишу и Битољу за улазак у Европску унију. Уочена је повезаност између државе у којој испитаници студирају и анализираних ставова о уласку у ЕУ и тврдњи о повећању или смањењу економског раста, запослености, животног стандарда грађана, социјалне сигурности, разлика између богатих и сиромашних, загађења животне средине и очување националног идентитета и културе.

Кључне речи: Европска унија, одрживи развој, Србија, Македонија, ставови студената

УВОД

Увиђајући да друштвени развој посматран искључиво као економски раст не доводи до повећања квалитета живота, као и да је профитабилно оријентисана индустрија довела до исцрпљивања природних ресурса и нарушавања еколошке равнотеже почиње трагање за моделом развоја који би ускладио друштвени развој са капацитетима природе. Мада упозорења да је човек својим делатним односом према природи и концепцијама развоја у којима се потенцира економски раст довео у питање даљи не само развој друштва већ и опстанак налазимо средином прошлог века, а идеје о неопходности хармонизације

¹ vesna.miltojevic@znrfak.ni.ac.rs

² Рад је урађен у оквиру пројекта *Традиција, модернизација и национални идентитет у Србији и на Балкану у процесу европских интеграција* (179074), који реализује Центар за социолошка истраживања Филозофског факултета у Нишу, а финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

односа са природом и много раније, за конципирање модела одрживог развоја од значаја је Извештај Комисије за животну средину и развој Уједињених нација „Наша заједничка будућност“ (World Commission on Environment and Development, 1987). Дефинишући развој као

„развој којим се иде у сусрет потребама садашњости, тако да се не угрожава будућност будућних генерација да задовоље своје сопствене потребе. У суштини одрживи развој је процес промена унутар кога су експлоатација ресурса, усмеравање инвестиција, оријентација технолошког развоја и институционалне промене у хармонији и омогућавају коришћење садашњих и будућних потенцијала како би се задовољиле људске потребе и аспирације (World Commission on Environment and Development 1987: 8)“.

потенцира се интра и интергенерацијска солидарност и неопходност усклађивања друштвено-економског развоја са могућностима и капацитетима животне средине. Одрживи развој као модел развоја прихваћен је на глобалном нивоу захваљујући напорима Уједињених нација од 1992. године. Полазећи од претходно наведеног одређења одрживог развоја, у настојању што прецизнијег дефинисања искристалисала су се два модела: тростепени и четворостепени, при чему постоји сагласност у оба модела о три димензије економској, социјалној и еколошкој. (Види нпр.: Pearce et al., 1990; Repetto, 1986, Милеуснић, 1995; Di Castri 1995; Lay, 2007; Spangenberg; 2007; Nurse, 2006; Hawkes, 2001; Geiger, Zeman, 2010; Lay, 2007; Милтојевић, 2011). Како одрживи развој не потенцира униформност, већ сагледавање могућности на државном и локалном нивоу, културна димензија кроз очување националног идентитета је од посебног значаја.

Глобална настојања у изналагању усаглашавања друштвеног развоја уз социјалну правду и заштиту животне средине подржана су и од стране Европске уније усвајањем, по нашем мишљењу, три кључна документа, Лисабонске стратегије (2000), Стратегије одрживог развоја (2001, ревидирана 2006) и документа Европа 2020: стратегија за паметни, одрживи и инклузивни раст (2010). Приоритетни циљеви држава чланица и земаља које желе да јој приступе су између осталих: економски раст, повећање стопе запослености, очување животне средине, смањење сиромаштва. За Србију и Македонију као земље у транзицији „чланство у Европској унији је и средство за остваривање одрживог развоја (Митровић, Стојић, 2014: 18)“, те су обе и усвојиле националне стратегије (Национална стратегија одрживог развоја Србије, 2005; Национална стратегија за одржив развој во Република Македонија, 2009), јер је један од услова за улазак у ЕУ планирање развоја у складу са принципима одрживог развоја.

У раду су приказани резултати добијени у оквиру пројекта „Традиција, модернизација и национални идентитет у Србији и на Балкану у процесу европских интеграција“, на основу емпиријског истраживања „Културна оријентација актера/студената, међуетнички

односи, национални идентитет и култура мира на Балкану“. Мада су истраживањем обухваћени студенти три државе, Бугарске, Србије и Македоније, за потребе рада изложени су ставови студената Србије и Македоније као држава које теже укључивању у ЕУ, при чему се индиректно испитује однос студената према одрживом развоју, а на основу ставова о томе шта доноси укључивање у ЕУ. У том смислу анализирани су одговори на питање: Да ли ће се, по Вашем мишљењу, после уласка Ваше земље у ЕУ, повећати или смањити: економски раст, незапосленост, животни стандард грађана, социјална сигурност, разлике између богатих и сиромашних, загађење животне средине и очување националног идентитета и културе. При том, схватања о уласку у ЕУ и ставови о економском расту узети су као показатељи економске димензије одрживог развоја; незапосленост, животни стандард грађана, социјална сигурност, разлике између богатих и сиромашних као показатељи социјалне димензије; загађење животне средине као показатељ еколошке димензије и очување националног идентитета и културе као показатељ културне димензије.

Као инструмент истраживања коришћен је стандардизовани упитник. Репрезентативни узорак чини 818 испитаника са Универзитета у Нишу и 804 испитаника са Универзитета у Битољу (види више: Петровић, 2014, стр. 9–11). Добијени подаци обрађени су SPSS програмом за статистичку обраду података.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Ставови студената о уласку у ЕУ и економској димензији одрживог развоја

Према резултатима истраживања од укупно 1622 испитаника нешто више од половине 51,4% одобрава улазак њихових држава у ЕУ, 26,8% не одобрава, а 21,2% нема став, при чему се 0,7% није изјаснило. На основу дистрибуције одговора уочена је статистички значајна повезаност између ставова о уласку у ЕУ и државе у којој испитаници живе ($\chi^2=44$, 175 df=2 Asymp. Sig. 0,000). Мање од половине испитаника из Ниша одобрава улазак Србије у ЕУ (43,6%), 32,8% не одобрава и 23,4% нема став. Насупрот њима више од половине, 59,8% испитаника из Битоља одобрава улазак Македоније у ЕУ, 21,1% не одобрава и 19,1% нема став.

Дистрибуција фреквенције одговора показује да од 1622 испитаника највећи проценат 51,8% сматра да ће се с уласком у ЕУ повећати економски раст, 35,5% да ће остати на истом нивоу и 12,1% да ће се смањити и 0,6% се није изјаснило (12 студената са Универзитета у Нишу и 8 са Универзитета у Битољу). Од испитаника који одобравају улазак државе у ЕУ (N=830) нешто је већи проценат студената из Битоља 57,3%, у односу на студенте из Ниш, 42,7%, док међу испитаницима који не одобравају (N=433) доминирају студенти из Србије (Ниш=61,2%, Битољ=38,8%), као и код испитаника који немају став (N=195, Ниш=55,3%, Битољ=42,7%).

Статистички значајна повезаност уочена је између ставова о уласку у ЕУ и тврдњи о могућим трендовима економског раста ($\chi^2=35,220$ $df=2$ $Asymp. Sig. 0,000$) и државе у којој испитаници студирају. Разлике у подузорцима су видљиве код прихватања тврдњи да ли ће се економски раст смањити или остати на истом нивоу по уласку њихових држава у ЕУ. Скоро исти проценат студената из Ниша сматра да ће економски раст остати на истом нивоу без обзира да ли су за или немају став о уласку у ЕУ, а нешто већи се противи уласку. Став да ће економски раст остати на истом нивоу има 232 испитаника из Битоља, од тога је 42,2% за улазак у ЕУ, а исти проценат је против или нема став. Од 102 испитаника са Универзитета у Нишу који сматрају да ће се економски раст смањити уласком у ЕУ, највећи проценат се и противи уласку у ЕУ 65,7%, 23,5% нема став, а 10,8% је за улазак у ЕУ. Од испитаника Македоније који сматрају да ће се уласком у ЕУ смањити економски раст, 40,9% није за улазак у ЕУ, 35,5% је за, а 23,7% нема став (Табела 1).

Табела 1.
Економски трендови и улазак у ЕУ

Универзитет у		Да ли одобравате улазак Ваше земље у ЕУ				
		Да	Не	Немам став	Укупно	
Нишу	Да ли ће се по Вашем мишљењу, после уласка земље у ЕУ повећати или смањити економску раст?					
	Повећаће се	ф %	241 66,2	63 17,3	60 16,5	364 100,00
	Остаће исто	ф %	102 30,0	135 39,7	103 30,3	340 100,00
	Смањи ће се	ф %	11 10,8	67 65,7	24 23,5	102 100,00
	Укупно	ф %	354 43,9	265 32,9	187 23,2	806 100,00
Битољу	Повећаће се	ф %	345 73,4	63 13,4	62 13,2	470 100,00
	Остаће исто	ф %	98 42,2	67 28,9	67 28,9	232 100
	Смањи ће се	ф %	33 35,5	38 40,9	22 23,7	93 100,00
	Укупно	ф %	476 59,9	168 21,1	151 19,0	795 100,00
Укупно	Повећаће се	ф %	586 70,3	126 15,1	151 14,6	795 100,00
	Остаће исто	ф %	200 35,0	202 35,3	170 29,7	572 100,00
	Смањи ће се	ф %	44 22,6	105 53,8	46 23,6	195 100,00
	Укупно	ф %	830 51,8	433 27,0	338 21,1	1601 100,00

*Ставови студената Србије о уласку у ЕУ
и социјалној димензији одрживог развоја*

Највећи број испитаника, 41% сматра да ће стопа незапослености по уласку у ЕУ остати на истом нивоу, 35% да ће се смањити, 23,8% да ће се повећати, а 0,2% се није изјаснило. Уочена је статистички значајна веза између државе у којој испитаници студирају ($\chi^2= 29,435$ $df=2$ *Asymp. Sig.* 0,000) и ставова о утицају уласка ЕУ на запошљености становништва. Од 832 испитаника који се изјаснио за улазак у ЕУ свега 21,5% испитаника нишког универзитета сматра да ће се незапосленост смањити и 26,9% битољског универзитета. Од 435 испитаника који се противи уласку 10,1% из Ниша сматра да ће незапосленост смањити и свега 8,5% из Битоља, док од 339 испитаника који немају став о уласку у ЕУ 13% из Ниша сматра да ће се незапосленост смањити и 11% из Битоља.

Највећи проценат студената из Ниша који прихвата тврдњу да ће се повећати незапосленост или остати на истом нивоу уласком Србије у ЕУ и противи се уласку у ЕУ, док међу студентима који су се изјаснили да ће се незапосленост смањити чак 67% се изјаснио за улазак Србије у ЕУ. Највећи проценат испитаника из Македоније који је прихватио све три тврдње је за улазак у ЕУ (Табела 2).

Табела 2.
Незапосленост и улазак у ЕУ

Универзитет у			Да ли одобравате улазак Ваше земље у ЕУ			
			Да	Не	Немам став	Укупно
Да ли ће се по Вашем мишљењу, после уласка земље у ЕУ повећати или смањити незапосленост						
Нишу	Повећаће се	ф %	56 35,0	73 46,6	31 19,4	160 100,00
	Остаће исто	ф %	120 31,3	150 39,2	113 29,5	383 100,00
	Смањи ће се	ф %	179 67,0	44 16,5	44 16,5	267 100,00
	Укупно	ф %	355 43,8	267 33,0	188 23,2	810 100,00
Битољу	Повећаће се	ф %	125 56,6	53 24,0	43 19,5	221 100,00
	Остаће исто	ф %	128 46,2	78 28,2	71 25,6	277 100,00
	Смањи ће се	ф %	224 75,2	37 12,4	37 12,4	298 100,00
	Укупно	ф %	477 59,9	168 21,1	151 19,0	796 100,00

Укупно	Повећаће се	ф %	181 47,5	126 33,1	74 19,4	381 100,00
	Остаће исто	ф %	248 37,6	228 34,5	184 27,9	660 100,00
	Смањи ће се	ф %	403 71,3	81 14,3	81 14,3	565 100,00
	Укупно	ф %	832 51,8	435 27,1	339 21,1	1606 100,00

Без обзира што се нешто мањи проценат испитаника из Ниша изјаснио да је за улазак у ЕУ, у односу на испитанике из Битоља, на основу добијених резултата види се да студенти нишког универзитета ($N_{(да\ улазак\ у\ ЕУ)}=355$) у односу на студенте битолског ($N_{(да\ улазак\ у\ ЕУ)}=477$) осећају благи оптимизам када је у питању улазак државе у ЕУ и смањење незапослености (Ниш=50,4%; Битољ=47%).

Са уласком у ЕУ према мишљењу највећег броја испитаника (64,7%) доћи ће до промена у висини животног стандарда. Од овог процента 43,7% је мишљења да ће се повећати, а 17,7% да ће се смањити. 38,6% сматра да ће остати на истом нивоу.

Статистички значајна повезаност уочена је између ставова о трендовима који ће пратити животни стандард и државе у којој испитаници студирају ($\chi^2= 55,899$ $df=2$ Asymp. Sig. 0,000).

Од 832 испитаника који за улазак у ЕУ 55,5% сматра да ће се животни стандард повећати, од 434 која се противе 33,2% прихватају исту тврдњу, а од 339 студената који немају став о уласку у ЕУ, такође 27,7% такође сматра да ће доћи до повећања животног стандарда. Ипак код прихватања тврдњи о тренду животног стандарда по уласку у ЕУ постоје извесне разлике у подзорцима. Од 383 испитаника који сматрају да ће животни стандард остати на истом нивоу, највећи проценат из Србије (40,1%) није за улазак у ЕУ, док је се 237 испитаника Македоније 21,9% противи уласку у ЕУ. Слични резултати су добијени и у односу на прихватање тврдње да ће се животни стандард смањити. Од 114 испитаника из Србије који сматрају да ће се животни стандард смањити уласком у ЕУ, највећи проценат се и противи уласку 60,5%, а од 170 испитаника из Македоније 41,8% се противи уласку у ЕУ (Табела 3).

Табела 3.
Повећање/смањење животног стандарда и улазак у ЕУ

Универзитет у		Да ли одобравате улазак Ваше земље у ЕУ			
	Да ли ће се по Вашем мишљењу, после уласка земље у ЕУ повећати или смањити животни стандард	Да	Не	Немам став	Укупно

Нишу	Повећаће се	ф %	219 70,4	49 12,9	52 16,7	311 100,00
	Остаће исто	ф %	118 30,8	157 40,1	108 28,2	383 100,00
	Смањи ће се	ф %	18 15,8	69 60,5	27 23,7	114 100,00
	Укупно	ф %	355 43,9	266 32,9	187 23,1	808 100,00
Битољу	Повећаће се	ф %	243 75,1	95 11,5	42 13,3	390 100,00
	Остаће исто	ф %	128 54,0	52 21,9	57 24,1	237 100,00
	Смањи ће се	ф %	56 32,9	71 41,8	43 25,3	170 100,00
	Укупно	ф %	477 59,8	168 21,1	152 19,1	797 100,00
Укупно	Повећаће се	ф %	512 73,0	85 12,1	104 14,8	701 100,00
	Остаће исто	ф %	246 39,7	209 33,7	165 26,6	620 100,00
	Смањи ће се	ф %	74 26,1	140 49,3	70 24,6	284 100,00
	Укупно	ф %	832 51,8	434 27,0	339 21,1	1605 100,00

Од 1616 испитаника 41,7% прихвата тврдњу да ће се с уласком у ЕУ повећати социјална сигурност, 44,2% да ће остати иста и 13,7 да ће се смањити. Приближно једнак проценат испитаника оба универзитета сматра да ће улазак у ЕУ допринети социјалној сигурности. Уочена је статистичка значајност између државе у којој испитаници живе и ставова о трендовима који се односе на степен социјалне сигурности ($\chi^2=16,395$ $df=2$ *Asymp. Sig.* 0,000). Нешто већи проценат испитаника из Македоније (46,6%) у односу на испитанике из Србије (37,9%) сматра да ће се повећати социјална сигурност, приближно исти проценат сматра да ће се смањити (Ниш=12,8%, Битољ=14,7%), док 9% више испитаника из Србије у односу на испитанике из Македоније сматра да ће остати на истом нивоу.

Од 306 студената из Ниша која прихватају тврдњу да ће се социјална сигурност повећати највећи проценат 65,4% је за улазак у ЕУ, од 400 студената која сматрају да ће остати на истом нивоу највећи проценат 38% није за улазак у ЕУ, а од 102 студента којаја сматрају да ће се социјална сигурност смањити највећи проценат се такође противи уласку у ЕУ. 369 македонских студената сматра да ће се социјална сигурност повећати, 311 сматра да ће остати на истом нивоу и 116 да ће се смањити, при чему се највећи проценат изјаснио за улазак у ЕУ (Табела 4).

Табела 4.
Социјална сигурност и улазак у ЕУ

Универзитет у		Да ли одобрите улазак Ваше земље у ЕУ				
	Да ли ће се по Вашем мишљењу, после уласка земље у ЕУ повећати или смањити степен социјалне сигурности		Да	Не	Немам став	Укупно
Нишу	Повећаће се	ф %	200 65,4	55 18,0	51 16,7	306 100,00
	Остаће исто	ф %	138 34,5	152 38,0	110 27,5	400 100,00
	Смањи ће се	ф %	17 16,7	60 58,8	25 24,5	102 100,00
	Укупно	ф %	355 43,9	267 33,0	186 23,0	808 100,00
Битољу	Повећаће се	ф %	268 72,6	50 13,6	51 13,8	369 100,00
	Остаће исто	ф %	156 50,2	80 25,7	75 24,1	311 100,00
	Смањи ће се	ф %	53 45,7	28 32,8	35 21,6	116 100,00
	Укупно	ф %	477 59,9	168 21,1	151 19,0	796 100,00
Укупно	Повећаће се	ф %	468 69,3	105 15,6	102 15,1	675 100,00
	Остаће исто	ф %	294 41,4	232 32,6	185 26,0	711 100,00
	Смањи ће се	ф %	70 32,1	98 45,0	50 22,9	218 100,00
	Укупно	ф %	832 51,9	435 27,1	337 21,0	1604 100,00

Види се да македонски студенти не везују улазак земље у ЕУ и трендове везане за степен социјалне сигурности у њиховој земљи.

Од 1616 испитаних студената, нешто мање од половине, 49,5%, верује да чланство у ЕУ неће утицати на на однос између богатих и сиромашних и сматра да ће остати исти, 33,6% сматра да ће се разлике повећати, а 16,7% да ће се смањити. Као и код претходних тврдњи, уочена је статистички значајна веза ($\chi^2 = 23,955$ $df=2$ *Asymp. Sig.* 0,000) између државе у којој испитаници студирају, ставова о уласку у ЕУ и тврдњи о смањењу/повећању разлика између богатих и сиромашних. Највећи проценат испитаника из Србије сматра да ће разлике остати на истом нивоу (N=812) 53,6%, нешто мањи проценат 34,1% да ће се повећати и најмањи проценат 12,3% да ће се смањити. Нешто су другачији резултати добијени у подзорку из Македоније. Од 803 студента 45,8% сматра да ће остати на истом нивоу, 33% да ће се повећати и 21,2% да ће се смањити.

Дистрибуција одговора показује да од 274 испитаника који прихвата тврђу да ће се повећати разлике између богатих и сиромашних највећи проценат не одобрава улазак Србије у ЕУ, од 434 испитаника који сматрају да ће разлике остати на истом нивоу и од 99 који сматрају да ће се смањити, највећи проценат одобрава улазак земље у ЕУ. За разлику од њих без обзира да ли су се изјаснили да ће уласком у ЕУ да се повећају смање или остану на истом нивоу разлике између богатих и сиромашних, највећи проценат испитаника из Македоније се изјаснио да је за улазак Македоније у ЕУ (Табела 5).

Табела 5.
Разлике између богатих и сиромашних и улазак у ЕУ

Универзитет у		Да ли одобрите улазак Ваше земље у ЕУ				
Да ли ће се по Вашем мишљењу, после уласка земље у ЕУ повећати или смањити разлике између богатих и сиромашних		Да	Не	Немам став	Укупно	
Нишу	Повећаће се	ф %	92 33,6	121 44,2	61 23,3	274 100,00
	Остаће исто	ф %	194 44,7	128 29,5	112 25,8	434 100,00
	Смањи ће се	ф %	69 69,7	16 16,2	14 14,1	99 100,00
	Укупно	ф %	355 44,0	265 32,8	187 23,2	807 100,00
Битољу	Повећаће се	ф %	131 50,0	80 30,5	51 19,5	262 100,00
	Остаће исто	ф %	222 60,8	64 17,5	79 21,6	365 100,00
	Смањи ће се	ф %	124 73,4	24 14,2	21 12,4	169 100,00
	Укупно	ф %	477 59,9	168 21,1	151 19,0	796 100,00
Укупно	Повећаће се	ф %	223 41,6	201 37,5	112 20,9	536 100,00
	Остаће исто	ф %	416 52,1	192 24,0	191 23,9	799 100,00
	Смањи ће се	ф %	193 72,0	40 14,9	35 13,1	268 100,00
	Укупно	ф %	832 51,9	433 27,0	338 21,1	1603 100,00

Ставови студената о загађењу животне средине и уласку у ЕУ

Највећи проценат испитаника сматра да ће се загађење животне средине уласком у ЕУ смањити, 37,4%, нешто мањи проценат, 36,2%, да ће остати исти и најмањи проценат (26,48%) да ће се повећати (Табела 6). Добијене вредности указују да постоји статистичка значајност (Асумр. Sig. 0,002) између државе у којој испитаници студирају, ставова о уласку у ЕУ и повећању/смањењу загађења животне средине.

Табела 6.
Загађење животне средине и улазак у ЕУ

Универзитет у		Да ли ће се по, Вашем мишљењу, после уласка наше земље у ЕУ повећати или смањити загађење животне средине?			
		Повећаће се	Остаће исто	Смањи ће се	Укупно
Нишу	ф	202	282	330	814
	%	24,8	34,6	40,5	100,0
Битољу	ф	224	303	275	802
	%	27,9	37,8	34,3	100,0
Укупно	ф	426	585	605	1616
	%	26,4	36,2	37,4	100,0

За разлику од претходних тврдњи када је утврђена иста статистичка значајност на нивоу целокупног узорка и у оквиру подзорака, код ове тврдње су добијене нешто другачије вредности статистичке значајности која је на граници код подзорка из Ниша *Asymp. Sig. 0,010* и *Asymp. Sig. 0,003* код узорка из Македоније.

У оквиру подзорка из Србије од 399 испитаника који су за улазак у ЕУ, највећи проценат 45,4% сматра да ће се загађење животне средине смањити, од 267 који се противе уласку највећи проценат сматра да ће остати на истом нивоу, а од 187 студената који немају став највећи проценат сматра да ће се смањити. Осим тога од испитаника који су прихватили тврдњу да ће се загађење повећати највећи проценат се противи уласку у ЕУ, од оних који сматрају да ће остати на истом нивоу и смањити, највећи проценат је за улазак у ЕУ (Табела 7).

Табела 7.
Ставови студената Универзитета у Нишу о загађењу животне средине и уласку у ЕУ

Универзитет у		Да ли одобрите улазак Ваше земље у ЕУ				
Да ли ће се по Вашем мишљењу, после уласка земље у ЕУ повећати или смањити загађење животне средине		Да	Не	Немам став	Укупно	
Нишу	Повећаће се	ф %	71 35,5	84 42,0	45 22,5	200 100,00
	Остаће исто	ф %	123 43,8	93 33,1	65 23,1	281 100,00
	Смањи ће се	ф %	161 49,1	90 27,4	77 23,5	328 100,00
	Укупно	ф %	355 43,9	267 33,0	187 23,1	809 100,00

За разлику од студената у Нишу, највећи проценат студената из Битоља без обзира коју су тврдњу прихватили, одобравају улазак у ЕУ. Од 275 студената који сматрају да ће се загађење смањити, чак 68,8% одобрава улазак у ЕУ (Табела 8).

Табела 8.
Ставови студената Универзитета у Битољу о загађењу животне средине и уласку у ЕУ

Универзитет у		Да ли одобрите улазак Ваше земље у ЕУ				
Да ли ће се по Вашем мишљењу, после уласка земље у ЕУ повећати или смањити загађење животне средине		Да	Не	Немам став	Укупно	
Битољу	Повећаће се	ф %	118 53,4	44 21,7	55 24,9	221 100,00
	Остаће исто	ф %	170 56,9	69 23,1	60 20,1	299 100,00
	Смањи ће се	ф %	188 68,4	51 18,5	36 13,1	275 100,00
	Укупно	ф %	476 59,9	168 21,1	151 19,0	795 100,00

Ставови студената о очувању националног идентитета и културе и уласку у ЕУ

Највећи број испитаника на нивоу целокупног узорка прихватило је тврдњу да ће очување националног идентитета и културе остати на истом нивоу, 48,4% без обзира да ли су за улазак у ЕУ или не, 27,0% да ће се смањити, а најмањи проценат, 24% да ће се повећати (Табела 9). Статистички значајна веза постоји између универзитета и државе испитаника, тврдњи о очувању националног идентитета и културе и ставова о уласку у ЕУ и ($\chi^2=80,344$ $df=2$ Asymp. Sig. 0,000).

На основу дистрибуције одговора уочава се уједначеност између одговора оба подузорка при прихватању тврдњи да ће очување националног идентитета и културе остати на истом нивоу без обзира да ли не/одобравају или немају став о уласку у ЕУ (Табела 9). Разлике су изражене код прихватања тврдње да ће се очување националног идентитета и културе смањити и одобравања уласка у ЕУ. Наиме, највећи проценат студената нишког универзитета који је прихватио тврдњу да ће се смањити могућности очувања националног идентитета противи се уласку у ЕУ (N=284, 51,8%). Насупрот њима највећи проценат студената битољског универзитета који су прихватили ступ тврдњу, одобравају улазак своје државе у ЕУ (N=156, 47,4%).

Табела 9.
Ставови студената Универзитета у Битољу о загађењу животне средине и уласку у ЕУ

Универзитет у		Да ли одобравате улазак Ваше земље у ЕУ				
Да ли ће се по Вашем мишљењу, после уласка земље у ЕУ повећати или смањити очување националног идентитета и културе		Да	Не	Немам став	Укупно	
Нишу	Повећаће се	ф %	75 58,1	28 21,7	26 20,2	129 100,00
	Остаће исто	ф %	209 53,3	90 23,0	93 23,7	392 100,00
	Смањи ће се	ф %	71 25,0	147 51,8	66 23,2	284 100,00
	Укупно	ф %	355 44,1	265 32,9	185 23,0	805 100,00
Битољу	Повећаће се	ф %	181 70,7	38 14,8	37 14,5	256 100,00
	Остаће исто	ф %	221 57,7	84 21,9	78 20,4	383 100,00
	Смањи ће се	ф %	74 47,4	46 29,5	36 23,1	156 100,00
	Укупно	ф %	476 66,5	168 21,1	151 19,0	796 100,00
Укупно	Повећаће се	ф %	256 66,5	66 17,1	63 16,4	385 100,00
	Остаће исто	ф %	430 55,5	174 22,5	171 22,1	775 100,00
	Смањи ће се	ф %	145 33,0	193 43,9	102 23,2	440 100,00
	Укупно	ф %	831 52,0	433 27,0	336 21,0	1600 100,00

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

На основу изнетих резултата, а имајућу у виду опредељења ЕУ изнета у Лисабонској стратегији, Стратегији одрживог развоја и документу Европа 2020: стратегија за паметни, одрживи и инклузивни раст, може се индиректно извести закључак да студенти Србије и Мкедоније улазак у ову заједницу виде као пут потпунијег остваривања појединих димензија модела одрживог развоја у Србији и Македонији. Највећи проценат студената доводи у везу повећање економског раста као економске димензије одрживог развоја и смањење загађења животне средине као еколошке димензије одрживог развоја и улазак држава у ЕУ. Међутим, када се ради о социјалној и културној димензији, студенти изражавају извесну резервисаност. Највећи проценат сматра да ће незапосленост, степен социјалне сигурности и разлике између богатих и сиромашних остати на истом нивоу, али да ће ипак

доћи до извесног повећања животног стандарда. Такође и могућност очувања националног идентитета.

Резултати истраживања указују и на разлике међу студентима у прихватању тврдњи о димензијама одрживог развоја и не/одобравању уласка државе у ЕУ. Већина студената из Ниша који прихватају тврдњу да ће економски раст остати на истом нивоу противе се уласку у ЕУ, док је већина студената из Битоља за улазак у ЕУ. За разлику од македонских студената, српски студенти показују и већи степен резервисаности о смањењу загађења животне средине по уласку земље у ЕУ. Када се ради прихватању повезаности стопе незапослености и уласку у ЕУ, већи проценат студената из Македоније у односу на студенте из Србије сматра да ће се повећати уласком у ЕУ, али да ће се степен социјалне сигурности смањити, а да ће разлике између богатих и сиромашних остати на истом нивоу.

Наиме, мада већина студената која одобрава улазак у ЕУ верује да ће доћи до економског раста, извесног повећања животног стандарда и смањења загађења животне средине, ипак, студенти исказују и извештан песимизам у односу на благодети које би требало да донесе улазак у ЕУ и сумњу у досезање државе социјалног благостања и пуно остваривање одрживог развоја.

ЛИТЕРАТУРА

- Geiger, M. i Z. Zeman, „Mjesto življenja i integralna održivost – vitalnost lokalnog u globaliziranom svijetu“. *Društvena istraživanja* 19 (2010): 377–400.
- Di Castri, F. „Came up with a Good Metaphor: ‘The Chair of Sustainable Development’“. *Nature & Resources* 3 (1995): 2-7.
- European Commission. *EUROPE 2020 A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*. COM(2010)2020 final, Brussels, 3.3.2010. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>
- Lay, V. „Vizija održivog razvoja Hrvatske: Prinosi artikulaciji polazišta i sadržaja vizije.“ U *Razvoj sposoban za budućnost – prinosi promišljanju održivog razvoja*, urednik Vladimir Lay, 13-52. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2007.
- Милеуснић, В. „Екологија и глобални привредни развој.“ *Директор* 4–5 (1995): 30–37.
- Милтојевић, В. „Култура као димензија одрживог развоја.“ *Теме* 2(2011): 639–653.
- Митровић, Љ. и Стојић, Г. „Геополитичка транзиција Балкана и однос студената према култури мира и евроинтеграцијским процесима.“ У *Културне оријентације студената и култура мира на Балкану*, прир. Д. С. Захаријевски, Г. Ђорић и Г. Стојић, 17-38. Ниш: Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Центар за социолошка истраживања, 2014.

- Национална стратегија одрживог развоја. Службени гласник РС. Бр. 55 (2005).
- Национална стратегија за одржлив развој во Република Македонија, 2009-2030. <http://www.macedrr.gov.mk/files/dokumenti/NSSD.pdf> (Приступљено: 1.10.2015).
- Nurse, K. *Culture as the Fourth Pillar of Sustainable Development*. 2006. <http://www.fao.org/SARD/common/ecg/2785/en/Cultureas4thPillarSD.pdf> (preuzeto 25.02.2011).
- Pearce, David W. et al. *Sustainable Development: Economics and the Environment in the Third World*. London, U.K.: Earthscan Publications, 1990.
- Петровић, Ј. „Основне информације о узорку, инструменту и теренској реализацији емпиријског истраживања.“ У *Културне оријентације студената и култура мира на Балкану*, прир. Д. С. Захаријевиќи, Г. Ђорић и Г. Стојић, 11-16. Ниш: Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Центар за социолошка истраживања, 2014.
- Repetto, R. *World Enough and Time – Successful Strategies for Resource Management*. New Haven: Yale University Press, 1986.
- Рио декларацији о животној средини и развоју. (1997). У *Нанори Уједињених нација за бољу животну средину*. Београд: Савезно Министарство за заштиту животне средине.
- Spangenberg, J. H. „The Institutional Dimension of Sustainable Development.“ In *Sustainability Indicators: An Scientific Assessment*, edited by Tomas Hak et al, 107–127. Washington, Covelo, London: IslandPress, 2007.
- Hawkes, J. *The Fourth Pillar of Sustainability: Culture’s Essential Role in Public Planning. Commissioned by the Cultural Development Network*. Victoria. Melbourne: Common Ground Publishing, 2001.
- World Commission on Environment and Development. *Our Cammon Future*. Oxford: World Commission on Environment and Development, 1987.

Vesna Miltojević

ATTITUDES OF STUDENTS FROM THE UNIVERSITIES OF NIŠ AND BITOLA TO EU ACCESSION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Summary: Sustainable development as a model of social development has been globally accepted, and it involves economic, social, and environmental dimensions in the three-dimension model, with the addition of the cultural dimension in the four-dimension model. Considering that both Serbia and Macedonia aspire to join the European Union, which is oriented towards sustainable development through the adoption of relevant documents, this paper showcases the attitudes of students to EU accession, increased/decreased economic growth, unemployment, social security, standard of living, gap between rich and poor, environmental pollution, and preservation of national identity and culture, which are all indicators of specific di-

mensions of sustainable development. Data analysis revealed that a little over half of the surveyed students from the Universities of Niš and Bitola view EU accession favourably. It also revealed that the students' attitudes to EU accession and to the statements regarding increased/decreased economic growth, unemployment, social security, standard of living, gap between rich and poor, environmental pollution, and preservation of national identity and culture vary between the two countries.

Key words: European Union, sustainable development, Serbia, Macedonia, student attitudes

